

ESHITISHDA NUQSONI BO'LGAN BOLALARDA HUQUQIY MADANIYAT ASOSIDA AXLOQIY TARBIYA JARAYONINI SHAKLLANTIRISH

*Nizomiy nomidagi TDPU
Surdopedagogika va inklyuziv ta'lim kafedrası
PhD, dotsenti **Sadirova Kamola Giyozovna**
Surdopedagogika yo'nalishi 101-guruh magistranti
Imamova Charos Shonazarovna*

Annotatsiya

Ushbu maqolada eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarda huquqiy madaniyat asosida axloqiy tarbiya jarayonini rivojlantirish borasida so'z yuritiladi. Axloqiy me'yorlarni o'zlashtirish va ularning ma'nosini tushunish turli vaziyatlarda kattalar bilan og'zaki muloqot jarayonida, bolaning harakatlarini kattalar tomonidan ma'qullash yoki qoralash jarayonida bolalarni eshitishda sodir bo'ladi. Bu borada bolalar odamlar o'rtasidagi munosabatlarni va jamiyatdagi xatti-harakatlar normalarini tushunadigan o'yin muhim rol o'ynaydi.

Kalit so'z: Axloqiy tarbiya, odob-axloq g'oyalari, xulq-atvor, jamoat burchi, axloqiy me'yor, axloqiy ong.

Axloqiy tarbiya - bu yosh avlodda odob-axloq g'oyalari va tamoyillariga muvofiq yuksak ong, axloqiy tuyg'ular va xulq-atvorni shakllantirishning maqsadli jarayoni hisoblanadi.

Axloqiy tarbiyaning asosiy vazifasi - yosh avlodda zamonaviy turmush tarziga mos keladigan axloqiy ongni, barqaror axloqiy xulq-atvorni va axloqiy tuyg'ularni shakllantirish, har bir shaxsning faol hayotiy pozitsiyasini, o'z harakatlarida rahbarlik qilish odatini shakllantirishdir.

Axloqiy me'yorlarni o'zlashtirish va ularning ma'nosini tushunish turli vaziyatlarda kattalar bilan og'zaki muloqot jarayonida, bolaning harakatlarini kattalar tomonidan ma'qullash yoki qoralash jarayonida bolalarni eshitishda sodir bo'ladi. Bu borada bolalar odamlar o'rtasidagi munosabatlarni va jamiyatdagi xatti-harakatlar normalarini tushunadigan o'yin muhim rol o'ynaydi.

Samarali ko'rsatma muhim - rahm-shafqat, insult yoki yig'layotgan odamga hamdardlik, hamdardlikka (taqlid qilish orqali) taklif. Kichik guruhda yil boshida bolalarning uyda tarbiyasi natijasida shakllangan egoistik yo'nalish kuzatiladi. Yaxshiroq yoki yangi o'yinchoqni qo'lga olish istagi va boshqa bolaning o'z o'yinchog'i bilan o'ynashiga yo'l qo'ymaslik istagi bor. O'rta va katta maktabgacha yoshda do'stona va axloqiy tuyg'ularni rivojlantirishda ijobiy o'zgarishlar qayd etiladi. Ijobiy hissiy ohang boshqa shaxsga, boshqa bolaga, uning tajribalari va

qiyinchiliklariga yo'naltirilgan holda, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rolli o'yinlar, bayramlar, tug'ilgan kunlar va umumiy hayot tarzini shakllantirish orqali yaratiladi.

Tuyg'ularning rivojlanishi maktabgacha yoshdagi etakchi faoliyat - rolli o'yinlar doirasida sodir bo'ladi. D.B.Elkonin rolli o'yinda shakllanadigan odamlar o'rtasidagi munosabatlar me'yorlariga yo'naltirishning katta ahamiyatini ta'kidlaydi. Inson munosabatlari asosidagi me'yorlar bolaning axloqiy, ijtimoiy va axloqiy tuyg'ularini rivojlantirish manbasiga aylanadi. O'yinda sheriklar bilan syujetlar va harakatlarni qurish orqali siz bolaga muayyan xatti-harakatlar va bolalar va kattalar bilan o'zaro munosabatlarning normalarini etkazishingiz mumkin. Guruh o'yinlarida ishtirok etish orqali bola o'z harakatlarini syujet mantig'iga bo'ysundirishni, boshqa bolalar bilan muloqot qilishni va uning xatti-harakatlarini tartibga solishni o'rganadi. U o'z harakatlariga mas'uliyatli munosabatni rivojlantiradi.

Axloqiy realizm bosqichida bo'lish va bir-biri bilan o'ynash, bolalar o'yinning faqat bitta haqiqiy qoidasi borligiga ishonishadi; relativist bolalar o'yin qoidalarini o'zgartirish mumkinligini tan oladilar va umumiy kelishuv bilan yangi qoidalarni qabul qilishga tayyor. Va axloqiy realizm davrida bolalar odamlarning harakatlarini baholaydilar, lekin ularning niyatlari bo'yicha emas, balki oqibatlarini. Ular uchun salbiy natijaga olib keladigan har qanday harakat tasodifiy yoki qasddan qilinganmi, yomon yoki yaxshi niyatdan qat'i nazar, yomondir. Kattaroq relyativistik bolalar niyatlarga ko'proq ahamiyat berishadi va harakatlarning tabiatini niyatlar bilan baholaydilar. Biroq, bajarilgan xatti-harakatlarning aniq salbiy oqibatlarini bo'lsa, yosh bolalar ma'lum darajada insonning niyatlarini hisobga olishlari, uning harakatlariga ma'naviy baho berishlari mumkin.

Bolalarning axloqiy g'oyalari manbalari ularni o'qitib, tarbiyalovchi kattalar, shuningdek, tengdoshlaridir. Axloqiy tajriba kattalardan bolalarga muloqot, kuzatish va taqlid qilish jarayonida mukofot va jazolar tizimi orqali uzatiladi va o'rganiladi.

Adabiyotlar

1. P.Po'latova, L.Nurmuxamedova, Sh.Amirsaidova Maxsus pedagogika - T.: Fan va texnologiyalar .2014
2. Nazarova D.A Eshitishida muammosi bo'lgan bolalar ta'limini takomil lashtirish. // Bolani maktabga tayyorlash sifat va samaradorligini oshirishning ilmiy-amaliy yechimlari. Xalqaro ilmiy- amaliy konferensiya materiallari. – Toshkent, 2007. – B. 60-63.
3. Sadirova K. G. THE IMPORTANCE OF TEACHING FINE ARTS TO CHILDREN WITH HEARING PROBLEMS //International Scientific and Current Research Conferences. – 2023. – C. 35-40.
4. Sadirova, Kamola Giyozovna. "THE IMPORTANCE OF TEACHING FINE ARTS TO CHILDREN WITH HEARING PROBLEMS." *International Scientific and Current Research Conferences*. 2023.

5. Sadirova, K. G. (2023, January). THE IMPORTANCE OF TEACHING FINE ARTS TO CHILDREN WITH HEARING PROBLEMS. In *International Scientific and Current Research Conferences* (pp. 35-40).

6. Sadirova K. Improving the methods of teaching visual activity to students with hearing impairments based on an innovative approach // *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*. – 2022. – Т. 12. – №. 9. – С. 27-30.

7. Sadirova, Kamola. "Improving the methods of teaching visual activity to students with hearing impairments based on an innovative approach." *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal* 12.9 (2022): 27-30.

8. Sadirova, K. (2022). Improving the methods of teaching visual activity to students with hearing impairments based on an innovative approach. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 12(9), 27-30.